

УДК 73.03 (477)

Цитування:

Мазур Б. М. Українська скульптура та її вплив на художню культуру. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. №2. Київ : ІДЕЯ ПРИНТ, 2020. С. 110-114.

Mazur B. (2020). Ukrainian sculpture and its influence on artistic culture. *National Academy of Culture and Arts Management Herald: Science journal*, 2, 110-114 [in Ukrainian].

Мазур Богдан Миколайович,

Народний художник України,

доцент кафедри скульптури

Національної академії образотворчого

мистецтва і архітектури

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6231-8941>

УКРАЇНСЬКА СКУЛЬПТУРА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ХУДОЖНЮ КУЛЬТУРУ

Мета статті полягає у аналізі впливу української скульптури на сучасну художню культуру, оскільки цей час характеризується трансформаційними процесами оригінального синтезу різних інтерпретацій, які відбуваються в суспільній життєдіяльності. **Методологія** дослідження містить загальнонаукові теоретичні методи аналізу, синтезу та абстрагування, що дозволило простежити формування та розвиток української скульптури як оригінальної форми творчого відображення дійсності та особливого способу існування мистецтва. **Наукова новизна** пов'язана з визначенням теоретичних і практичних аспектів формування сучасної художньої культури, що в певній мірі пов'язана зі зміною в українській суспільно-культурній свідомості, яка б відповідала міжнародним інтелектуальним вимогам сучасності. **Висновки.** У результаті дослідження встановлено, що українська скульптура є рушійною силою формування загальної культури особистості, оскільки на сьогодні існує тенденція до інтеграції України у світовий художній простір. Українське мистецтво стоїть на порозі оволодіння новими формами та художніми напрямками. Відбувається переорієнтація мистецтва, його часової та просторової сутності. Таким процесам сприяють ряд факторів, зокрема: соціально-політичні, економічні, освітні потрясіння та нові відкриття в природничих науках, поява нових мистецтв. Відповідно, після падіння радянської культурної ізоляції від решти світу відбувається розвиток та популяризація української скульптури, яка одночасно впливає на усі можливі художні стилі та течії. Українські митці, особливо молоді художники і ті, хто працює з медіумом скульптури та долучається до створення монументальних об'єктів, здійснюють вплив на художню культуру, суспільно-культурну свідомість та розвиток культурного середовища.

Ключові слова: скульптура, українська скульптура, художня культура, культурне середовище, суспільно-культурна свідомість.

Мазур Богдан Николаевич, Народный художник Украины, доцент кафедры скульптуры Национальной академии изобразительного искусства и архитектуры

Украинская скульптура и ее влияние на художественную культуру

Цель статьи заключается в анализе влияния украинской скульптуры на современную художественную культуру поскольку данный период характеризуется трансформационными процессами как оригинального синтеза различных интерпретаций, которые происходят в общественной жизнедеятельности. **Методология исследования** включает общенаучные теоретические методы анализа, синтеза и абстрагирования, что позволило проследить формирование и развитие украинской скульптуры как оригинальную форму творческого отражения действительности и особый способ существования искусства. **Научная новизна** связана с определением теоретических и практических аспектов формирования современной художественной культуры, в определенной степени связана с изменением в украинском общественно-культурном сознании, которое соответствует международным интеллектуальным требованиям современности. **Выводы.** В результате исследования установлено, что украинская скульптура является движущей силой формирования общей культуры личности, поскольку в настоящее время существует тенденция к интеграции Украины в мировое художественное пространство. Украинское искусство быстро стоит на пороге овладения новыми формами и художественными направлениями. Происходит переориентация искусства, его временной и пространственной сущности. Данным процессам способствуют ряд факторов, в частности: социально-политические, экономические, образовательные потрясения, и новые открытия в естественных науках и появление новых искусств. Соответственно, после падения советской культурной изоляции от остального мира происходит развитие и популяризация украинской скульптуры, которая одновременно влияет на все возможные художественные стили и течения. Украинские художники, особенно молодые художники и те, кто работает с медіумом скульптури и приобщается к созданию монументальных объектов осуществляют влияние на художественную культуру, общественно-культурное сознание и развитие культурной среды.

Ключевые слова: скульптура, украинская скульптура, художественная культура, культурная среда, общественно-культурное сознание.

Mazur Bogdan, People's Artist of Ukraine, Associate Professor of Sculpture, National Academy of Fine Arts and Architecture

Ukrainian sculpture and its influence on artistic culture

The purpose of the article is to analyze the influence of Ukrainian sculpture on contemporary art culture since this period is characterized by transformational processes as an original synthesis of various interpretations that take place in public life. **The methodology** includes general scientific theoretical methods of analysis, synthesis, and abstraction, which allowed us to trace the formation and development of Ukrainian sculpture as an original form of creative reflection of reality and a special way of art. **The scientific novelty** is associated with the definition of theoretical and practical aspects of the formation of modern art culture, to a certain extent is associated with a change in the Ukrainian socio-cultural consciousness, which corresponds to the international intellectual requirements of our time. **Conclusions.** As a result of the study, it was found that Ukrainian sculpture is the driving force behind the formation of a common personality culture since at present there is a tendency to integrate Ukraine into the world of art. Ukrainian art is quickly on the verge of mastering new forms and artistic trends. There is a reorientation of art, its temporal and spatial essence. These processes are facilitated by a number of factors, in particular: socio-political, economic, educational upheavals, and new discoveries in the natural sciences and the emergence of new arts. Accordingly, after the fall of Soviet cultural isolation from the rest of the world, the development and popularization of Ukrainian sculpture take place, which simultaneously affects all possible artistic styles and trends. Ukrainian artists, especially young artists and those who work with the medium of sculpture and are involved in the creation of monumental objects, influence the artistic culture, socio-cultural consciousness, and the development of the cultural environment.

Key words: sculpture, Ukrainian sculpture, art culture, cultural environment, socio-cultural consciousness.

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі розвитку українського суспільства спостерігається швидкий перехідний період в художньому процесі. Трансформаційні процеси 1990-х вплинули на сучасне мистецтво, підживлене новими ідеологіями, новими можливостями та новою енергією мистецьких практик, що породило принципово нові структури в країні, які раніше не існувало в радянській ситуації і намагалися служити мистецтву. Українська скульптура відродила темпи культурного розвитку та її вплив на сучасну художню культуру. Скульптура є галуззю образотворчого мистецтва, яка працює в трьох вимірах. Це одне з пластичних мистецтв. У тривалих скульптурних процесах спочатку використовувалися різьблення (видалення матеріалу) і моделювання (додавання матеріалу у вигляді глини) в камені, металі, кераміці, дереві, склі та інших матеріалах, але, починаючи з модернізму, була майже повна свобода матеріалів та їх обробки.

Вплив скульптури на художню культуру є безперечним, який спостерігається вже не одне тисячоліття. Зокрема, скульптура завжди лежала в основі релігійної відданості у багатьох культурах, і до недавнього часу великі скульптури, надто дорогі для створення людьми, як правило, були виразом релігії чи політики. Ці культури, скульптури яких збереглися за кількістю, включають культури стародавнього Середземномор'я, Індії та Китаю, а також багатьох культур Центральної та Південної Америки та Африки.

Стан наукової розробки. Аналіз наукових досліджень засвідчує, що дослідження на тему розвитку української скульптури та її вплив на сучасну художню культуру є мало досліджений.

В сучасному науковому полі поняття українська скульптура є предметом дослідження філософських, політологічних, культурологічних, психо-логічних, соціологічних і педагогічних наук і досліджувалась з різних точок зору багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями: Д. Антонович, А. Гончаренко, Василь та Володимир Одрехівський, А. Покотило, С. Пшибишевський, О. Федорук та ін. Незважаючи на наявність незначної кількості наукових досліджень щодо визначення поняття «українська скульптура», та її вплив на суспільно-культурну свідомість української нації, розвиток культурного середовища та художню культуру взагалі.

Виклад основного матеріалу. Дослідження української скульптури спостерігаються з глибин століть з періоду вивчення історії українського народу. Можна з упевненістю сказати, що скульптура процвітала в Україні у вигляді монументальних та дрібних пластичних виробів задовго до поширення християнства в Україні. Так, Дмитро Антонович зазначає, що «Найстарші пам'ятники української скульптури, мабуть, не старіші початків XI ст. і відносяться до доби християнської. Щоправда, в Києві знаходяться мармурові скульптури з давніших часів, але ці твори були не витвором київського скульптурного мистецтва, а старовинними творами, привезеними до Києва через яке півтисячоліття після свого постання» [1]. Очевидно, що такі твори не слід включати в українську скульптуру, оскільки вони є творами «чужого» мистецтва, однак вони були взірцями для українських майстрів. Прикладом такого «чужого» мистецтва є мармурові саркофаги (мармурові труни) в соборі Софії у Києві.

Художня культура починається з мистецтва та не може бути зведена до нього. Відповідно, мистецтво лежить в основі художнього життя і культури та є його найважливішим елементом, навколо якого створюються інші прошарки та пласти художнього життя. Так, С. Пшибишевський зазначає, що: «мистецтво – відтворення того, що вічне, незалежне як від часу, так і від простору, а отже, відтворення сутності, тобто душі, життя душі у всіх її проявах» [9].

Скульптура як вид мистецтва пов'язана зі створенням об'ємних художніх форм у реальному просторі. Скульптор при створенні твору мистецтва втілює наочні образи в предметні, поєднуючи чуттєве і раціональне, матеріальне і духовне, спирається на практику пластики та моделювання, які необхідні йому для відтворення об'ємності фігури чи предмета. Мистецтво скульптури обирає своїм об'єктом переважно людину, іноді – тварину (тоді виникає анімалістичний жанр) і значно рідше – натюрморт чи пейзаж. Виходячи з цього, виділяють два основних роди скульптурного мистецтва [6].

Українська скульптура певного історичного періоду розвитку має притаманні характерні свої художні спрямування та прояви. Історичні зміни впливали на твір мистецтва взагалі і, зокрема, й на українську скульптуру в якій відображалися нові тенденції та напрямки. Українська скульптура як твір мистецтва виступає засобом культурного усвідомлення та здійснює вплив на художню культуру певного регіону та країни в цілому. Тобто, українська скульптура як вид мистецтва, яка включає в себе певну систему загальних правил, умовностей та створюється митцем задля однієї вузької місцевої тенденції або країни.

Скульптура як вид мистецтва здійснює вплив на загальну художню культуру, про що зазначає науковець А. Покотило у своєму дослідженні, а саме: «в мистецтві втілюється синтетична цілісна картина взаємовідносин людини з її оточенням. Саме тому в системі культури воно займає ключову позицію, як той центр, та результуюча, котра фіксує сукупний вплив на людину всіх інших сторін і аспектів її життєдіяльності. Художник – син свого часу. Політика неминує присутня в естетичних ідеалах, уявленнях про життя, про творчість. Присутня вона і як певна емоційна, життєстверджуюча або песимістична домінанта» [5].

Рис. 1. Скульптурна композиція Ангел скорботи виник в уяві скульптора Богдана Мазура і був втілений ним в співавторстві з батьком - Миколою Мазуром. На пам'ятнику скромний, але багатомовний напис: «Жителі міста - жертвам репресій».

Створення скульптурного твору – це складний процес, який потребує багато сил, знань, часу. Художник робить багато замальовок, ескізів, етюдів і тільки після цього, на основі отриманих знань, вмінь та навичок, виконуються скульптурні роботи. Скульптор при створенні твору мистецтва повинен враховувати декоративні властивості природного матеріалу (металу, каменю, скла, дерева тощо). Робота ліпиться спочатку в глині відповідно вже створеному ескізу, а вже потім така робота формується в гіпсі та перетворюється в потрібний матеріал. Тому скульптура як твір мистецтва, яка впливає на загальну художню культуру, вимагає від митця професійних знань, які він отримує на заняттях по скульптурі рослин, птахів, тварин, людини та вміння створити з ними композицію. Все це дає можливість стати професійним художником та створювати скульптури, які визнаються творами мистецтва та впливають на загальну художню культуру, а не просто бути майстром-ремісником, який вмінє тільки вправно скопіювати чужі роботи. Виконуючи копії з гіпсових зліпків, студенти навчаються розуміти та аналізувати форму, вивчають особливості об'ємних форм та орнаментів.

Рис. 2. Скульптурна композиція черепахи із бронзи. Розміщена при вході до Хмельницького університету управління та права (вул. Театральна, 8). Автор: Мазур Б.М.

Студенти в процесі навчання починають розуміти, що таке світлотіньове освітлення при передачі об'ємів та їх силуетів, плановості та фактури об'єктів які вони створюють, вміння використовувати елементи, деталі та прийоми їх стилізацій застосовувати це в скульптурі, при цьому використовувати великі та дрібні форми.

*Рис. 3. Бронзовий кіт Пантелеймон. Київ.
Автор: Мазур Б.М.*

Через отримані знання приходять розуміння композиційної побудови в об'ємі та рельєфних рішеннях в колі, квадраті та інших геометричних формах. Отриманні знання дають можливість студенту розвивати майстерність, що сприяє йому самостійно створювати рельєфні та об'ємні композиції, які сприяють його образно-творчому задуму, оскільки в основі скульптурного художнього міститься емоційне творче сприйняття дійсності.

*Рис. 4. Скульптурна композиція «Молитва за Україну» (2009). Автор: Мазур Б. М., м. Батурич
Зображені фігури п'яти гетьманів України, за часів яких Батурич був столицею України.
Центральним місцем композиції є фігура гетьмана Івана Мазепи. Композиція розташована на території Національного заповідника «Гетьманська столиця».*

Художня форма органічно пов'язана з пізнавальним змістом та є формою художнього

пізнання дійсності. Скульптор, при створенні твору, мистецтва вибирає саме головне та характерне, опускаючи другорядне, створюючи загальний живий образ. Саме із реальних форм народжуються стилізовані та декоративні скульптури, які використовуються в ансамблях із архітектурою, в композиціях фонтанів, в парках, на сходах, в інтер'єрах, в музеях та в малих формах ювелірних та інших виробів, а також в приватному та міському середовищі.

Відповідно, кожна культура привносить своє розуміння співвідношення обсягу та простору: Античність розуміє обсяг тіла як розташування в просторі, середні століття – простір як ірреальний світ, епоха бароко – простір як середовище, захоплене скульптурним обсягом і підкорена їм, класицизм – це рівновага простору, обсягу і форми. ХІХ століття дозволило простору «увійти» в світ скульптури, подарувавши обсягом плинність у просторі, а ХХ століття, продовживши цей процес, зробив скульптуру рухомою і прохідною для простору.

*Рис.5. Скульптурна композиція лідеру Народного Руху В'ячеславу Чорноволу. (2006).
Автор: Мазур Б.М., м. Київ*

Отже, українська скульптура як вид мистецтва має велику художню та історичну цінність в естетичному вихованні та здійснює вплив на загальну художню культуру. У розпорядженні скульптора лише один момент дії, але несе на собі печатку всього попереднього і наступного. Пластична виразність скульптури передає красу руху і тіла і здатна чинити сильний емоційний вплив на людину. Відповідно ідеї і образу скульптор вибирає матеріал. Немає випадковості в тому, що одна робота виконується в дереві, інша – в мармурі, третя – в бронзі. Бронза, наприклад, дає можливість великий деталізації; дерево володіє пластичністю, мармур – теплою, камінь – образним узагальненням. У своїй науковій праці «Концептуально-пластичні аспекти поліхромії та кінетизму в українській

скульптурі ХХ століття» Василь та Володимир Одрехівський доходять висновку, що: «Кожен з обраних нами до розгляду митців утверджував позиції української скульптури у світовому мистецтві в другій половині ХХ ст., розвиваючи глибинні філософсько-естетичні проблеми вищого регістру екзистенційної шкали людини» [4].

Висновки. Таким чином, сьогодні українські скульптори демонструють вагомий внесок в розвиток сучасної української скульптури демонструючи абсолютно різні творчі манери, різні культурні кола, які є в Україні та обумовлені не лише регіональними особливостями різних скульптурних шкіл, в яких вони здобували професійну освіту але й їхню індивідуальну манеру та стиль. Сучасні творці української скульптури вносять унікальні творчі внески в зміну світоглядних та художніх орієнтирів української скульптури межі тисячоліть, яким вдалося оповити національну пластичну традицію та закласти основу для її подальшого розвитку, яка впливає на суспільно-культурну свідомість, розвиток культурного середовища та художню культуру.

Література

1. Антонович Д. Українська скульптура. URL : <http://litopys.org.ua/cultur/cult18.htm> (дата звернення: квітень 2020).
2. Гончаренко А. Українська скульптура 1990-х - 2000-х рр. : стан дослідженості проблеми. URL : <http://dspu.edu.ua/hsci/wp-content/uploads/2017/12/010-10.pdf> (дата звернення: квітень 2020).
3. Одрехівський В. Українська скульптура ХХІ століття: проблема інтермедіальності та жанрово-видового синтезу. URL : https://lnam.edu.ua/files/Academy/nauka/visnyk/pdf_visnyk/31/97-108_Odrekhivskyy.pdf (дата звернення: квітень 2020).
4. Одрехівський В. В., Одрехівський В. В. Концептуально-пластичні аспекти поліхромії та кінетизму в українській скульптурі ХХ століття. URL : <http://journals.uran.ua/visnyknakkim/article/viewFile/191356/191409> (дата звернення: квітень 2020).
5. Покотило А. Мистецтво і політика, або в полоні міфологізованої свідомості. *Образотворче мистецтво*. № 4. 2003. С. 28–33.
6. Скульптура як вид мистецтва. Створення скульптурного образу. URL : <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10738/> (дата звернення: квітень 2020).
7. Федорук О. Дивосвіт Аки Перейми. Київ: Веселка, 1996. 142 с.: іл. 16.

8. Федорук О. Перетин знаку: Вибрані мистецтвознавчі статті : у 3 кн./ Ін-т пробл. сучас. мистецтва Акад. мистецтв України. Київ : Інтертехнологія, 2008. Кн. 3: Українська культурологія. Історія та теорія мистецтва. Постаті. Народна творчість. Рецензії. 416 с. : іл

9. Przybyszewski S. Z psychologii jednostki tworczej. Cz.I. Chopin i Nietzsche. *Wybyr pism, oprac.* R. Taborski, BN I. s.8.

References

1. Antonovych, D. Ukrainian sculpture. Retrieved from: <http://litopys.org.ua/cultur/cult18.htm> [in Ukrainian].
2. Goncharenko, A. Ukrainian sculpture of the 1990s-2000s: the state of research of the problem. Retrieved from: <http://dspu.edu.ua/hsci/wp-content/uploads/2017/12/010-10.pdf> [in Ukrainian].
3. Odrekhivsky, V. Ukrainian sculpture of the XXI century: the problem of intermediality and genre-species synthesis. Retrieved from: https://lnam.edu.ua/files/Academy/nauka/visnyk/pdf_visnyk/31/97-108_Odrekhivskyy.pdf [in Ukrainian].
4. Odrekhivsky V.V., Odrekhivsky V.V. Conceptual and plastic aspects of polychromy and kinetism in the Ukrainian sculpture of the twentieth century. Retrieved from: <http://journals.uran.ua/visnyknakkim/article/viewFile/191356/191409> [in Ukrainian].
5. Pokotylo, A. (2003). Art and politics, or captive to the mythologized consciousness. *Fine Arts*, 4, 28–33 [in Ukrainian].
6. Sculpture as an art form. Creating a sculptural image. Retrieved from: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10738/> [in Ukrainian].
7. Fedoruk, O. (1996). *Divosvit Aky Pereymy*. Kyiv: Veselka [in Ukrainian].
8. Fedoruk, O. (2008). Intersection of the sign: Selected art articles: in 3 books. Kyiv: Intertechnology. Book. 3: Ukrainian culturology. History and theory of art. Figures. Folklore [in Ukrainian].
9. Przybyszewski, S. Z psychologii jednostki tworczej. Cz.I. Chopin and Nietzsche. *Wybyr pism, oprac.* R. Taborski, BN I, 8. [in Polish].

Стаття надійшла до редакції 07.04.2020

Прийнято до друку 10.05.2020